

Natalka **sňadanko**

SBÍRKA VÁŠNÍ

≡ KNIHA ZLIN

Copyright © N. V. Sňadanko, 2004
Translation © Rita Kindlerová, 2011
Cover and layout © Lucie Mrázová, 2011

ISBN 978-80-87162-84-2

■ Dětské vášně

Kdy se má začít, co se nemá brát v úvahu aneb Jak se zamilovat do George Michaela?

Tolja byl nejvyšší, nejtlustší a nejkudrnatější kluk v naší třídě. Velice se styděl za to, že se mu košile školní uniformy často rozepínala na kulatém bříše, knoflíky na vestě nešly dopnout a máma ho nutila, aby si v létě oblékal pod kalhoty dlouhé podkolenky místo ponožek a v zimě teplé vlněné kamaše od babičky. Rozuměla jsem mu moc dobře, protože mě máma také nutila, abych si pod sukni školní uniformy oblékala kalhotky s dlouhými nohavičkami z hrubé vlny, kterým se mezi lidmi říkalo reformy a které byly často zpod kratičké sukne vidět. Možná že se mi to jen zdálo, že byly vidět, ale natáhnout si něco tak hnusného by otrávil život komukoli. Nevím, co se svými kamašemi dělal Tolja, ale já jsem si asi od šesté třídy každé ráno stáhla kalhotky v průchodu a nacpala je do poštovní schránky, odkud jsem je po škole zase vytáhla. A to až do chvíle, než se jednou matka vrátila z práce dřív a našla moje reformy vedle časopisu *Věda a život*.

Tolja byl velice stydlivý chlapec a pokaždé se červenal, když ho matikářka vyvolala k tabuli. O přestávkách, kdy všichni ostatní kluci běželi na dvůr hrát fotbal nebo skákat jeden druhému přes záda,

čemuž se říkalo „skákat kozu“, Tolja si našel koutek, kde ho nikdo neviděl, vytáhl z tajné kapsy svojí vesty tenkou tmavě zelenou knížku, četl si celou přestávku a snažil se být neviditelný, protože takové chování by jistě nenašlo pochopení v očích našich spolužáků. Číst si Tolja nejčastěji chodil do posledního školního patra, a tam, v koutku vedle kabinetu fyziky, bylo vždycky ticho a pusto, protože fyzikářka, která velela tomuto kabinetu, byla přesvědčená, že přestávka se nedělá proto, aby se žáci mohli vyběhat a vyřvat, ale proto, aby učitelé měli možnost si odpočinout a připravit se na další hodinu. Proto velmi přísně hlídala, aby kolem jejího kabinetu nikdo neskákal kozu, gumu, nebo dokonce hrál na fanty. Narušitelé klidu v tomto koutě mohli mít velice vážné nepříjemnosti a některým se to skutečně stalo. Jednomu z postižených musel léčit následky prožitého stresu dokonce psycholog. Proto chodili všichni blbnout co nejdál.

Ale v první třídě jsme to s Toljou nemohli vědět, protože jsme ještě neměli fyziku a dokonce ani nepřecházeli ze třídy do třídy jako na druhém stupni, ale seděli jsme stále v jedné třídě, která se nacházela ve školním křídle naproti. A tak jsem z celé naší třídy chodila na exkurze do „starší“ části jenom já s Toljou. Oba jsme měli schovanou tenkou knížku tmavě zelené barvy a pak se dokonce ukázalo, že šlo o jeden a tentýž titul: *Cosette*. Část z románu Victora Huga jsem poznala zdálky díky unifikovaným sovětským vydáním a stejnému knižnímu výběru v knihovnách našich rodičů, což připomínalo doby, kdy se knihy „braly na makulaturu“.

Nevím, proč jsme si s Toljou ke svému tajnému čtení vybrali právě tuhle knihu. Teď se mi zdá, že

v tom bylo málo dětské romantiky, prostě ta kniha byla nejmenší, nejlehčí a samozřejmě nejpříhodnější k přenášení pod školní uniformou. Ale tehdy se mi ta souhra náhod zdála tajemná, prapodivná a plná utajovaného obsahu.

Tolja se v naší třídě naučil číst jako první a vždycky dostával jedničky z psaní. Nebyl typický šprt, jasně u něj převládaly humanitní obory nad exaktními vědami, ale spolužáci se mu stejně posmívali, tak jak se vždycky posmíváme případným „budoucím premiantům“, kluci ho dokonce nebrali s sebou, když se chodili dívat, jak starší spolužáci hrají fotbal.

Po ukončení první třídy si máma Tolji promluvila s ředitelem a ten ho poslal hned do třetí třídy, aby se nelišil od mnohem menších a miniaturních stejně starých spolužáků. Druhou třídu Tolja dohnal během prázdnin. Jeho rodiče pracovali s mými a občas k nám chodili na návštěvu. Jedno léto jsme jeli dokonce společně na prázdniny. Jak bylo tehdy v módě, jeli jsme vlastními auty do penzionu u Oděsy. Celou cestu se mě Tolja snažil zaujmout hrou v šachy, dámou nebo hovorem o knihách. Ale bylo nám oběma pořád tak špatně, že otcové museli zastavovat každou půlhodinu, aby nás matky vyváděly střídavě na čerstvý vzduch, kde jsme zanechávali obsahy svých žaludků, pak si sedali zpátky do aut a obezřetně třímali polyetylenové sáčky pro případ, že by se nepodařilo zastavit včas. I přes tento úděl se nám nepodařilo najít společnou řeč a během celé dovolené se naše družba neupevnila. Pravda, Tolja se mi čas od času pokoušel nabízet v penzionu zapůjčený badminton, ale já se stále nemohla zbavit myšlenek na naši společnou cestu

a na to, jak mi jednou Tolja málem ušpinil kraťasy, když se mu na poslední chvíli podařilo vyskočit z auta s již přeplněným igelitovým sáčkem, a proto jsem odmítala.

Navíc se mi vůbec nelíbily trenýrky barvy žlutého hrachu, které Toljovi oblékala jeho máma místo plavek, a Toljovo břicho, které viselo nad těmi trenýrkami. A ještě mi Tolju dávali za příklad, sotva jsme překročili práh jídelny:

„Podívej,“ provázela moje matka každou z procedur konzumace jídla, „Tolja už všechno snědl, a ty se v tom ještě nimráš.“

Vyrovnat se Toljovi, který ve třicetistupňovém vedru s výrazem absolutního štěstí polykal dvě porce studených špaget a zapíjel je teplým kyselem ze sušených hrušek, pak šel na pláž a zajídal to všechno ještě čtyřmi chleby s máslem, který dávali k snídani, to jsem opravdu nedovedla.

Stručně řečeno, žádné sympatie ve mně Tolja nevyvolal, dokonce i přes to, že v penzionu nebylo žádné další dítě v našem věku.

Když jsem se opravdu začala nudit, nevzdávala jsem to, a místo abych šla za Toljou, pročítala jsem časopis *Věda a život*, který si naši zabalili s sebou. Jinou literaturu máma schválně nevzala, abych si „neказala oči“. Očařka mi doporučila udělat pauzu ve čtení, abych nemusela nosit brýle.

Zvláště často jsem četla článek věnovaný novým objevům v oboru krystalochemie, asi proto, že byla na samém začátku čísla, a jednou, když se rodiče snažili přimět mě sníst při obědě karbanátek, nevydržela jsem to a zacitovala: „Geokrystalochemii jako novému směru rozvoje tradiční krystalochemie patří první místo ve zkoumání vývoje minerálů v hor-

ninách různých geologických formací a také velká role v rozřešení problému syntézy tekutin s předepsanými vlastnostmi s ohledem na energie krystalických mřížek, zkoumání izomorfismu, polymorfismu za pomoci rentgenových, elektronografických a neutronografických chemických a komplexu fyzikálních metod. A vy se tady zabýváte blbostmi.“ Potom jsem odevzdaně vypila šťávu a zanechala šokované rodiče sledovat, jak Tolja drtí svoji porci karbanátků s kroupami.

Možná že část toho monologu se donesla i k Toljovým uším, protože potom mě už víckrát nezval na půjčený badminton. Rodiče přede mnou schovali časopis *Věda a život*, ale chuť na studené špagety mi to nedodalo.

Litovat své tehdejší mladické nadutosti jsem začala mnohem později, až za několik let, když jsem v osmé třídě pochopila, že jsem se poprvé zamilovala.

Michael Jackson, poezie a Laskavý máj

Ve skutečnosti nebyl květen toho roku k ženské části naší třídy vůbec laskavý. Došlo k projevům zvláštní epidemie. Vkus mých spolužaček se rozdělil do tří skupin: jedna byla beznadějně zamilovaná do Michaela Jacksona, další do George Michaela a třetí, nejméně početná, si vybrala jako objekt svého obdivu sólistu tehdy nejoblíbenější kapely *Laskavý máj*. Není známo, které ze skupin bylo nejhůř.

Symptomy této choroby bez ohledu na vybraný objekt zamilovanosti byly vždy stejné. Úplně všechny, dokonce i ty nejpořádnější šprtky, si co nejdříve zkracovaly délku školní uniformy, přestávaly nosit

ve vlasech povinné mašle – ve všední den modré a sváteční bílé, kradly matkám lodičky na vysokých podpatcích, ignorovaly nepohodlí spojené s neodpovídající velikostí, snažily se je nosit nejdřív po vyučování a pak i do školy.

Další etapa nemoci se vyznačovala pestře nalakovanými nehty v nejnemožnějších odstínech růžové, hustě namalovanými a občas nalepenými řasami, tence vytrhaným obočím, některé si dokonce dovolily světle růžové odstíny rtěnky. To bylo ve škole. Mimo školu se líčení stávalo značně intenzivnější a vyvolávalo asociace s hrdiny Jamese Coopera, sukně se zkrátily na minimum, pod některými bundami nebyly ani vidět, k tomu se přidávaly máminy voňavky v příliš velkém množství a první vykouřené cigarety v průjezdech.

Poslední a nejdůležitější stádium onemocnění s sebou přinášelo stěny hojně polepené plakáty z časopisu *Ravěšnik*,¹ který si tehdy předpláceli všichni odpovídajícího věku, individuální sbírky plakátů z jiných vydání a ještě kardinálnější změny vzhledu. To poslední záviselo na druhu onemocnění.

Spolužačky, které pečlivě sbíraly plakáty Michaela Jacksona, si ponejvíce barvily vlasy na černo a dělaly si silné chemické ondulace. Ty, které sbíraly fotky George Michaela, nepřikládaly účesu takový význam, zato se snažily mít ve svém šatníku co nejvíce černých triček, džínů a vest, které nosily spolu s hladce ulíznutými vlasy dozadu a několika náušnicemi v každém uchu.

Fanyanky tvorby *Laskavého máje* se vůbec nestaraly o svůj zevnějšek, čímž částečně následovaly své idoly a částečně kvůli horšímu materiálnímu stavu svých rodin ve srovnání s rodinami holek

zamilovaných do západního popu. Příznaky jejich onemocnění byly navenek nejméně znatelné; nepozorné oko je mohlo považovat za celkem normální puberťáčky.

Vyhnout se této epidemii zamilovanosti se nepodařilo ani mně, i když její příznaky se projevily později než u všech ostatních ve třídě a ne úplně tak, jak bych byla chtěla. Dokonce jsem už začala mít obavy, jestli správně postupuje proces mého pohlavního dospívání a zdali se vůbec odehrává. Proto jsem po probuzení každé ráno běžela na záchod, kde jsem pečlivě rozvěsila vystřihnuté plakáty Michaela Jacksona a George Michaela z časopisu *Ravěsňik* a také malou černobílou fotku s *Laskavým májem*. A tam jsem se snažila poznat, zda při pohledu na některého z těch mužů začíná mé srdce bít silněji.

Styděla jsem se za svůj opožděný vývoj, a tak jsem se uměle snažila stimulovat proces i během dne a myslela popořadě na každého z uchazečů o mé srdce. Nějakou dobu jsem se uklidňovala tím, že si nejprve musím zvyknout na vzhled objektů svých sympatií, pak jsem se snažila chodit na záchod dvakrát: nejdřív po snídani – myslela jsem si, že se láska s prázdným žaludkem možná rozvíjí pomaleji než s plným. Za další týden jsem si rozvrhla návštěvy záchodu, a to každou půlhodinu, ale následek to mělo jen takový, že se mě máma zeptala, jestli nemám něco s žaludkem, a donutila mě požit jakési tablety. A moje srdce v očekávání snídane stejně bilo mnohem silněji, než když se můj pohled zastavil na jakémkoli z objektů vroucí lásky všech mých spolužaček.

Situace se začala stávat neúnosnou, když se jed-

noho dne ve školní jídelně můj pohled zastavil na Toljovi a já pocítila, že mi srdce bije tak, jako bych právě dobíhala jedoucí tramvaj. Zpočátku jsem nevěřila svým očím a pozorně se zadívala na bývalého spolužáka, který se právě pustil do třetí porce párků s bramborovou kaší. A čím hltavěji si cpal do pusy kyselé zelí, jehož kousky se mu zachytávaly na bradě, tím víc se mi chtělo na to dívat a nemohla jsem od něj odtrhnout oči. Je třeba říci, že během našeho dospívání Tolja podstatně vyrostl, ale jinak se příliš nezměnil. Dál zůstával největším ve třídě, kulaté břicho mu dál viselo nad koženým páskem školní uniformy, o každé přestávce běhal do školní jídelny a nikdy se spolužáky nehrál fotbal. Už se neschovával a všude, dokonce i do jídelny, s sebou nosil tlustou knihu *Quentin Durward* od Waltera Scotta a ke čtení využíval každou chvíli, dokonce i ve frontě na horkou bramborovou kaši s vařeným párkem. Nevadilo mu ani to, že jeho spolustolovníci věnovali tento čas k aktivnímu štouchání jeden druhého lokty, aby ten poslední, který sedí na kraji lavice, z ní spadl. Tolju se nikdo štouchat neodvážil, evidentně s ohledem na solidnost jeho konstrukce, protože kdyby vyvinul jisté úsilí, dovedl by shodit z lavice všechny, kdo na ní seděli. Právě v té době jsem i já četla *Quentina Durwarda*, i když tajně a doma, protože zaprvé mi doktor opět zakázal příliš číst, a zadruhé byla kniha dost těžká, abych ji tahala s sebou do školy s učebnicemi. Ale, jak se mi tenkrát zdálo, tato záhadná shoda okolností přiměla mé srdce bít o to silněji.

UVÍZLA jsem v pasti, v situaci, z níž najít důstojné východisko nebylo možné. Stále jsem se styděla za svoji zaostalost před spolužačkami, které se každý

den ptaly: „Tak co? Kdo se ti líbí?“, protože výsledky mých snah zamilovat se do některého z obecně uznávaných idolů pozorně sledovala celá dívčí půlka naší 8. A. Uhýbala jsem pohledem a musela odpovídat: „Nikdo.“ Ještě trochu a riskovala bych zbytky své autority a všichni by mě považovali za nevyvinutou. Teď to ale bylo ještě horší. Když jsem si vybrala Tolju jako objekt své první lásky, podepsala jsem si smrtelný ortel. Protože pochopit tento můj výběr by nedovedla jediná z mých kamarádek. Taková absence jakéhokoli estetického vkusu, nepochopení podstaty mužské krásy, zaujetí hrou svalů, obtažených těsnými plavkami se symbolem mužnosti spojeným s měkkou erotičností ohebného tónu hlasu, bohatého účesu, množstvím náušnic. S konečnou platností jsem tímto výběrem uznala své celkové ignorantství ve všem, co se týče ženské solidarity, neboť „tohle dělají všechny“, a mně to nevyšlo.

Postava mého vyvoleného vypadala tak, jako by třicet let pracoval coby ředitel velkého podniku, a bylo jasné, že ani jeden jeho sval netuší, co je to posilovač svalů, nemluvě o činkách či ribstolích.

A stalo se to nejhorší: místo nevyvinutosti se u mě objevila patologie. Jestli jsem si s obrovským úsilím dovedla představit, že se svěřím nejlepší kamarádce s tím, že se nemohu vůbec zamilovat do Michaela Jacksona, pak jí sdělit, i když jako největší tajemství, že jsem zamilovaná do Tolji, to absolutně nepřipadalo v úvahu.

Zprv se o tom okamžitě doví celá škola, protože která kámoška udrží takovéhle tajemství? Z druhé, a to je nejhorší, se o tom může dovědět i sám Tolja. A to už bych nepřežila.

Jedinou možností, jak se vyrovnat s danou situací čestně, byla sebevražda. Ale než se odvážím k tak závažnému kroku, rozhodla jsem se vylít své srdce v básních. Moje první báseň se jmenovala Tobě:

*Moje srdce v touze
Děšť se slévá v strouze
Neřeknu ti já
Proč tu pláču já
Měsíc svítí jasný
Noc je zase temná
Ty jsi tak překrásný
A já jsem tak smutná*

Nehledě na pochyby, které vyvolalo slovo „překrásný“ ohledně Toljova vzhledu, báseň se mi líbila, a tak jsem se rozhodla, že se sebevraždou počkám, abych stihla lidstvu zanechat nesmrtelné dílo. Další báseň jsem napsala ještě té noci a nazvala ji Tebe:

*Tebe nezapomenu
Milovat nepřestanu
Jak věčné prokletí
Touha ta mě zebe*

*Ty ani netušíš
A ani nic nevíš
Jak tu tolik trpím
Že jsem mimo sebe*

To už byl zcela jasný pokrok v rozvoji mé tvůrčí osobnosti. „Jak věčné prokletí / Touha ta mě zebe“ – to byl vynález, který jediný jako poetický obraz dovedl popsat škálu nejednoznačných pocitů,

keré mě svíraly spolu s první láskou. Krátce, silně a strašně, skoro jako u Stefanyka.² Ráno jsem se probudila s pocitem, že není všechno tak hrozné. Jestli jsem neměla štěstí v lásce, možná se zapíšu do historie jako básnířka, a ještě do snídaně jsem napsala báseň Po tobě:

*Po tobě toužím
Světlem se soužím
A nemohu žít
Už bez tebe já*

*Jak se život snese
Nitkou zaváže se
A s tebou mé srdce
Svázaná jsem já*

Tohle odráželo lidovou písňovou lyriku a bylo to když ne originální, tak aspoň dostatečně otevřené, a dokonce bylo lze si s jistými výhradami pomyslet, že je to stylizace. Byla jsem se sebou spokojená. Všechny tři básně jsem napsala do zvláštního sešitu a nadepsala ho Ty. Během několika dalších dnů jsem básněmi popsala všechny stránky tenkého čtverečkovaného bloku a pak ještě jednoho, až jsem pochopila, že je třeba založit jeden velký. Moje tvorba tohoto období se vyznačovala stylistickou jednotou, která byla jasná již z názvů. Po cyklu s názvem Ty jsem napsala cyklus pěti sonetů s názvem Já, pak poému Ty a já, poté cyklus poém s názvem My a nakonec během tří bezesných nocí vyšlo z mého pera množství básní, které lze nazvat sbírkou. Nazvala jsem ji O nás a tím jsem vyčerpala zásobu osobních zájmen ve všech pádech. Jejich

celistvost v mé první sbírce básní by měla vyvolat zájem když ne kritiků, tak aspoň jazykovědců. Jestli někdo bádá o roli vybízecích částic v pozdním díle Paňka Kuliše,³ proč by někdo z budoucích literárních vědců nenapsal disertaci o Osobních zájmech a jejich skloňování v raném díle Olesji Svačinky?

Literatura v sešitě a literatura v životě Tajemství mužského srdce

Dny plynuly a moje city rostly a už jim nemohl stačit rámec skromného večerního básnění. Při mých zjeveních byl popsán ne jeden sešit, ale co se změnilo? Toužila jsem se s někým podělit o své myšlenky, a ještě více jsem si chtěla promluvit se samotným Toljou a dovědět se, zda má láska může být vůbec opětována. To byla jediná výhoda na rozdíl od nemocí mých spolužaček. Protože ať se trápily, jak chtěly, žádnou šanci na opětování neměly.

Pravda je, že moje velice pozorné sledování Toljova chování mi nedodávalo příliš optimismu. Od té chvíle, kdy se jeho osoba náhle ocitla v centru všech mých myšlenek a trápení, choval se nadále celkem stejně a vypadalo to, že si vůbec neuvědomuje moji existenci. Mohlo to znamenat dvojí: buď se stejně jako já snaží nedat najevo své city, anebo žádné city nemá.

Utěšovala jsem se tím, že osud ke mně nemůže být tak nespravedlivý, aby se jako pravdivá ukázala druhá možnost. Ale myšlenka na tuto eventualitu mi nedopřávala klidu a nutnost zjistit skutečný stav věcí se každým dnem stávala neodkladnější.

Dlouho jsem hledala možnost, jak to provést, až jsem to nakonec vymyslela.

Během jedné z probdělých nocí jsem přeložila do ukrajinštiny Dopis Taťány z románu *Evžen Oněgin* a rozhodla se nenápadně strčit tuto zprávu do kapsy Toljovy bundy.

Dopis začínal slovy: „Miluji Vás, co mohu více?“ a končil veršem: „I končím! Hrůzno mi číst psaní...“ Potom, v kratičkém P. S., jsem Toljovi navrhla, aby mi odepsal a odpověď strčil do kapsy své bundy a tu pověsil na druhý háček zprava ve třetí řadě v šatně a nesnažil se dovědět víc. Dopis jsem podepsala Missis X a Tolju oslovovala Mister Y.

Několik následujících dnů uběhlo jakoby v horečce, každý den jsem několikrát nahlížela do šatny a čekala, že uvidím viset Toljovu bundu na určeném háčku, ale minul týden, pak druhý, ovšem Tolja si bundu dával stále na totéž místo a její kapsy byly prázdné. Odvážila jsem se kapsy zkontrolovat, kdyby si náhodou Tolja spletl instrukce a strčil odpověď do kapsy bundy pověšené na starém místě.

Tak uběhly dva týdny a já jsem dennodenně kontrolovala „poštovní schránku“ s takovou vehemencí, že se na mě začala služba v šatně podezřele dívat; evidentně měla zcela jinou představu o tom, co hledám v cizích kapsách.

Za dva týdny jsem to nevydržela a napsala Toljovi další dopis, v němž jsem opustila veršovanou formu vyjádření svých pocitů a popsala vše vlastními slovy. Snažila jsem se o co nejprostší a nejjasnější formulace. Přitom jsem se pokoušela dosáhnout absolutní otevřenosti, neztratit pocit vlastní hrdosti a udělat na Tolju co nejlepší dojem. Výsledkem toho byly konstrukce typu: „Nemysli si o mně zbytečnosti, ale připouštím, že v případě odpovídajícího situačního kontextu by emoční zabarvení naší pravdě-

podobné konverzace mohlo získat pozitivní impuls. V souvislosti s mým úsilím zachovat absolutní anonymitu navrhuji začít s verbálně-virtuálním typem známosti s vidinou budoucího přechodu na oční kontakt.“ Opět jsem navrhla Toljovi, tedy Mistru Y, aby pověsil bundu s odpovědí na druhý háček zprava ve třetí řadě v šatně a nesnažil se dovědět víc.

Opravdu se nesnažil a během následujícího čtvrtého roku se ve škole objevoval bez bundy nehledě na to, že byla zima.

To mohlo znamenat dvojí: buď Tolja nesprávně pochopil moje dopisy a myslí si, že si z něj takto někdo dělá legraci, anebo se rozhodl vysmát se mi, což by potvrdilo mé nejhorší obavy.

V prvním případě se jedná o Toljovu bojácnost, ve druhém je to moje porážka. Další noc jsem napsala poslední cyklus básní věnovaných mé lásce k Toljovi s názvem *Nejsi hoden*, slavnostně spálila lístek papíru s Toljovým jménem a přísahala, že se nikdy nezamiluji bez opětování a do konce svých dnů se budu mstít rodu mužskému za své popleněné první city. Báseň věnovanou tomuto rituálu jsem nazvala *Přísaha*. Končila dle mého názoru zvláště silnými řádky:

*Přísahám na všechny zapomenout
Do hrobu se jich nedočkat.*